

»Lader os alle bede: Herre! jeg skriver Dig til i dette mit Brev, for at høre hvad Du mit Mods Skaber og Opretholder, – Du værdige Præstemand, især i Livet min Trøstermand vil beskære mig til Nytaarsgave. – Herre! oplad nu saaledes [de flg. fem ord udstreget] for Jesu Christi Skyld og ved din gode Aands Bistand, saavel især for min, som ogsaa for din egen Menneskeligheds Skyld – Din Pengepose, at jeg kan af samme lære at sørge for min Mave og at troe i Liv og Død paa Glædens Tilværelse og hver Dag i et lystigt Liv og Levnet mig forbedre; det høre og bønføre Mammon ved Præsten i Buttrup, Amen! –

P: L: M:«

Den sidste sætning – med det i dobbelt forstand dristige rim – røber, at vi har at gøre med et brev, der oprindelig er tilstillet PLMs morbror pastor Frederik Christian Kannevorff (1790–1881), fra 1834 sognepræst i Butterup-Tuse ved Holbæk.¹

Sandsynligvis har PLM sendt det til pastor Kannevorff i 1840, kort efter dødsfaldet. Den parodiske indgangsbøn, en blasfemi noget i stil med Malthé Conrad Bruuns *Aristokraternes Catechismus*, fortæller om PLMs knebne økonomiske situation ved indgangen til 1840'erne. Hans mor, Georgine Sofie Magdalene Møller, f. Kannevorff (1792–1856), havde da også regnet ham, sin ældste søn, 25 år gammel, blandt sine »6 uforsørgede Børn« i den dødsannonce, hun havde indrykket i Aalborg Stiftstidende for 12. marts 1840. Nogen arv fik PLM ikke, da hans mor blev siddende i uskiftet bo.²

Om pastoren forstod at sætte pris på bønsskriftets stil, vides desværre ikke. –

Af særlig interesse er den fodnote, som PLM i håndskriftet har føjet til mindedigtets sidste strofe. Ud for verselinjen »Et Hædersminde vil jeg reise ham« har PLM prentet tre spørgsmålstegn, og under digtet har han skrevet: »? Hvis at ellers En kan give en Anden, hvad han selv har mistet?«. Her ser vi PLM tidligt lancere sit dårlige rygte.

Noter

1. C. Klitgaard, »Litteraten Peder Ludvig Møller og hans Slægt«, *Personalhistorisk Tidsskrift*, 1949, p. 133–141. – Ms. er gået i arv fra pastor Kannevorffs søn inspektør L. H. Kannevorffs hustru Ovidia til dennes søsterdatter frk. Meta Agerlin og videre til hendes søstersøn, min morbror, dr. phil. Hilmar Ødum, af hvem jeg fik det. Ms. findes i kopi på Det kongelige Bibliotek.
2. Horns Herreds skifteprotokol 1836–42 (B 26, 313), folio 171a, Landsarkivet for Nørrejylland.

Asger Ødum Berg

Ett brev från J. P. Jacobsen till Alexander L. Kielland

I Esli Danstens lilla bok 1979 »Om at være bogsamler« talas om vissa danska 1800-talsförfattares – och då bl.a. J. P. Jacobsens – attraktionskraft för boksamlarna. Hans ord erinrade mig om ett för längesedan inköpt exemplar av »Digte og Udkast« 1886.

Exemplaret har Einar Christiansens namnteckning och exlibris. Inklistrat finns baktill några prisuppgifter ur antikvariatskataloger från åren kring 1920. Det finns upptaget i auktionskatalogen över Christiansens boksamling 1939, och då meddelas också att inkli-

strat finns ett egenhändigt brev från J. P. Jacobsen, daterat Vallø 1 juni 1882. Boken och autografen såldes på auktionen för tio danska kronor.

Själv köpte jag boken och brevet 1946 från något svenskt antikvariat för 35 kronor. Hur och när brevet har hamnat i boken, är mig obekant. Det finns inte med i den samling av J. P. Jacobsens manuskript och brev, som i en tryckt katalog utbjöds till försäljning av Akademisk Antikvariat 1919. Där finns däremot det brev till brodern William Jacobsen med samma datum, som nu är tryckt i »Samlede Værker«, del 6, 1974, s. 174.

J. P. Jacobsen hade den dagen i all hast tagit sin tillflykt till Vallø Gjæstgiveri, sedan hans vän, läkaren Emanuel Frænkel, strängt rått honom därtill på grund av hans dåliga hälsa.

Samma dag som Jacobsen kommer till Vallø skriver han förutom till brodern också korta brev till Edvard Brandes och Fr. Hegel. Den 10 juni följer ett brev till Frænkel. Samtliga dessa brev är tryckta i »Samlede Værker«, del 6, 1974. Inte något av dem är dock så detaljerat och så präglad av ett tappert försök att utåt demonstrera ett lätt och oberört sinne under kampen för att bevara liv och hälsa som det hittills otryckta brevet. Detta lyder i sin helhet:

»1/ VI 1882. Vallø.

Kjære K!

Jeg er virkelig afrejt og sidder nu midt i det. Til Orientering angaaende Stedet anfører jeg at jeg i dag siden Kl. 3 Eft. har seet 72 Daadyr mange Køer 2 Heste og 5 Mennesker, hørt 16 Nattergale, 26 Stillids'er og 11 Skader. Dette bogstaveligt undtagen Fuglene, som er omtrentligt.

Vallø er egentlig anlagt for min Skyld i det Slotshaven er en Mellemtning mellem en Skov og en botanisk Have med et gammelt Slot til Baggrunds eller Forgrunds-Staffage alt som man, og dette er det Vigtige, ikke *stiller* sig, men *sætter* sig. Der er nemlig 2 Bænke for hvert Træ i Haven.

Angaaende Hængekøjen har jeg grundet Haab om at faa to af Stiftsdamerne til at holde hver i sin Ende af den, medens jeg hviler. Det vil maaske anstrænge dem, men jeg tror ikke Slotsforvalteren vil have den anbragt i Træerne.

Mange mange Hilsener til Fruen og mange Tak for Sidst.

Deres

J. P. Jacobsen.

J. P. J.

Afl. Hr Gjæstgiver Rasmussen

Vallø

pr. Kjøge.«

Vem är då den »K«, som brevet är adresserat till? Det kan knappast vara någon annan än Alexander L. Kielland, som vid tiden för det lilla brevets tillkomst bodde i Köpenhamn. Kielland hade Jacobsen lärt känna 1881, och en tid hade han vistats hos Kiellands i »Hjortevang« på Østerbro. Brevet har överst på första sidan en anteckning »besv 3 Juni«, och i brev till mig har utgivaren av A. L. Kiellands brev, förstelektor Johs. Lunde meddelat, att en sådan påskrift är karakteristisk för Kielland.

Det mest intressanta med det lilla brevet återstår emellertid. Alexander L. Kiellands svarsbrev till Jacobsen är nu icke känt. I allt finns det endast fyra brev bevarade från Kielland till Jacobsen. Alla är från 1884 och tryckes i andra delen av utgåvan av Kiellands brev.

Något brev från J. P. Jacobsen till Alexander Kielland är enligt Johs. Lunde hittills icke känt. Lunde säger i brevet till mig, att han förmodat dessa brev tillhöra de många, som gått förlorade.

Men med det lilla brevet från Vallø den 1 juni 1882 har alltså i varje fall ett brev från J. P. Jacobsen till Alexander L. Kielland bevarats åt eftervärlden.

Nils Palmborg

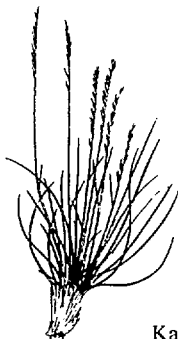
Høstkarl og katteskæg

Katteskæg (*Nardus stricta*) er en på kalkfattig jord (heder, moser, enge, skovsletter) almindeligt vildtvoksende græsart. Den danner tætte faste tuer med ca. 20 cm stift oprette stængler, som kun ved basis har talrige meget smalle grågrønne eller blågrå, hvas-hårede og børsteagtigt sammenrullede blade. Det ensidige aks er smalt med sylspidse småaks.

Selv om græsset er lavt og uanseligt, kunne man ikke undgå at lægge særlig mærke til det på grund af masseforekomsten og dets stride beskaffenhed. Navnet *katteskæg* (litterært 1796ff.) stammer fra jysk og skyldes en sammenligning med dyrets knurhår, svarende til *oksemule* Mors 1811 og *svinebørste(r)* 1877ff.¹ Landmanden måtte have dette græs, som fortrængte de bedre foderurter og selv var et yderst ringe foder. Kun som ganske ungt blev katteskæg ædt af kvæget og navnlig får – senere var det så sejt, at dyrene kun rev tuerne op og lod dem ligge, jvf. norsk *hungertoi* »fordi Creaturene i Fodertrang tage en Tot heraf i Munden, men æde det ikke« (1796).²

Særlig besværligt var katteskæg, når hedemosen eller engen skulle slås til hø. Leen prellede af på de glatte, seje stængler og blade, og deres store kiselsyreindhold sløvede den i løbet af kort tid – jvf. sydsvensk *stålpinagräs*: »er hårdt som stål, når man hugger i det under høsten«.³ Linné fortalte 1770, at »når bønderne skal slå sine enge . . . da får man altid at høre de største eder, thi når han har slået nogle slag, så hunker leen og går hen over græsset, da må han påny hvæsse, og inden han har slået 20 slag er den uduelig«.⁴

Det krævede derfor en skarp le og stærke arme at slå hø hvor der groede mange katteskæg; det skulle helst gøres en dugvåd morgen eller efter regn, når stråene var blødere – ellers rejste græsset sig igen og spurgte drillende: Hvem er det, som banker? (Vestslesvig).⁵ En række jyske talemåder nævner katteskæg og andre stivstråede og seje græsser i kontrast til planter, som var lette at hugge over:

Katteskæg (*Nardus stricta*).